21/06/2021

Η εορτή του Αγίου Πνεύματος και ο λαϊκός μας πολιτισμός

/ Επικαιρότητα

Η εορτή του Αγίου Πνεύματος τιμάται πανηγυρικά σε ολόκληρη την Ελλάδα. Η παράδοση μας, μάλιστα, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εορτή του Αγίου Πνεύματος καθώς αναβιώνουν πολλά ήθη και έθιμα που συνθέτουν το κομμάτι του λαϊκού μας πολιτισμού. Τα τελευταία δύο χρόνια, με την εμφάνιση την πανδημίας του κορωνοϊου, τα έθιμα αυτά μπορεί να έχουν ατονίσει εξαιτίας των υγειονομικών μέτρων, σε καμία περίπτωση όμως δεν δύναται να ξεχαστούν από τις τοπικές κοινωνίες.

Σήμερα ενδεικτικά θα σας παρουσιάσουμε ορισμένα από τα αρχαία αυτά έθιμα τα οποία αναβιώνουν μέχρι και τις μέρες μας.

ΒΩΛΑΚΑΣ ΔΡΑΜΑΣ: “Τα δάκρυα της Παναγίας”

Στον Βώλακα Δράμας, την παραμονή της γιορτής δύο παλικάρια, το ένα από τη μεριά του χωριού και το άλλο από την άλλη (από τον πάνω μαχαλά και τον κάτω μαχαλά όπως λένε), ξεκινάνε το απόγευμα και κάνουνε τον περίγυρο του χωριού έχοντας σαν τελικό προορισμό τους το εκκλησάκι του Αγίου Πνεύματος που βρίσκεται στο Φαλακρό. Με τον περίγυρο αυτό θέλουν να λάβει υπόψη του το Άγιο Πνεύμα ολόκληρο το χωριό και τα χωράφια τους, να τους φωτίσει και να τους βοηθήσει σε δύσκολες καταστάσεις.

Οι γυναίκες κρατούν στα χέρια τους τα «δάκρυα της Παναγίας» (ένα φυτό της περιοχής – με αυτό στολίζουν και τον Επιτάφιο το Πάσχα). Η παράδοση αναφέρει πως το φυτό αυτό φύτρωσε κάτω από τον σταυρό του Χριστού από τα δάκρυα της Παναγίας, που έπεφταν στη γη. Τα παλικάρια τα ονόμαζαν «συνουργίες» γιατί γύριζαν τα σύνορα. Το πρωί που φθάνουν στο εκκλησάκι του Αγίου Πνεύματος τους περιμένει ο παπάς καθώς και πολλοί άλλοι προσφέροντας τους ούζο και μεζέ. Ο παπάς τους μυρώνει και ξεκινάει τη λειτουργία στο εκκλησάκι. Στη συνέχεια παίρνουν όλοι αγιασμό. Πολλοί είναι ταγμένοι στο Άγιο Πνεύμα και έτσι πάνε αποβραδίς και ετοιμάζουν το γνωστό «κουρμπάνι». Μετά το φαγητό στήνεται ένας μεγάλος χορός που κρατάει μέχρι το μεσημέρι.

Το έθιμο της πάλης και αγώνες με άλογα στη λίμνη Κερκίνη

Στις Σέρρες, στο ομώνυμο χωριό Αγίου Πνεύματος, μετά το πέρας της Θείας Λειτουργίας, διοργανώνεται κάθε χρόνο την Κυριακή του Αγίου Πνεύματος

παραδοσιακό πανηγύρι. Στο πλάτωμα κάτω από το ομώνυμο μοναστήρι οι νέοι του χωριού χορεύουν συνοδεία παραδοσιακών οργάνων μέχρι το μεσημέρι.

Το απόγευμα, μετά το τέλος των αγωνισμάτων που οργανώνονται, ο χορός μεταφέρεται στην πλατεία του χωριού. Παραδοσιακά, χορεύονται κυρίως ο συρτός και ο αντικριστός. Οι γηραιότεροι ηγούνται του κύκλου του χορού, ακολουθούν οι νέοι και τον κύκλο κλείνουν οι αρραβωνιασμένες.

Στη λίμνη της Κερκίνης είχαν και έχουν ένα έθιμο του Αγίου Πνεύματος να γίνεται πάλη και να τρέχουν με τα άλογα. Το έθιμο αυτό ξεκίνησε ανταγωνιστικά με τους Τούρκους, από τη μια οι χριστιανοί και από την άλλη οι Μωαμεθανοί. Επομένως ο κάθε αγωνιστής είχε ιδιαίτερη αξία και εκπροσωπούσε τη δική του κοινωνία, τη δική του θρησκεία.

Η αλλαγή του μαντηλιού στους Μετεωρίτικους βράχους

Οι αναρριχήσεις στους Μετεωρίτικους βράχους είναι μια πολύ παλιά υπόθεση για την περιοχή. Από πολύ παλιά ντόπιοι, βοσκοί και κυνηγοί κινούμενοι από βιοποριστικούς λόγους αλλά και από το ερευνητικό τους ένστικτο, επιχειρούσαν και κατάφερναν αναβάσεις σε πολύ δύσκολους βράχους.

Το έθιμο του Αγίου Γεωργίου του Μαντηλά, όπως και αυτό του Αγίου Πνεύματος, δείχνει επίσης τη σύνδεση του ντόπιου πληθυσμού με τις αναρριχήσεις: Κάποιος Τούρκος πήγε να κόψει ξύλα στο μικρό δάσος που υπήρχε κάτω από το ασκητήριο του Αγίου Γεωργίου. Κατά τη διάρκεια της κοπής ένας κορμός τον καταπλάκωσε με αποτέλεσμα το σοβαρό τραυματισμό του. Η γυναίκα του βρίσκοντάς τον τραυματισμένο έταξε το φερετζέ της στον Άγιο προκειμένου να γίνει καλά ο

άντρας της. Αυτό έγινε και η γυναίκα αφιέρωσε το φερετζέ στον Αγ. Γεώργιο. Από τότε κάθε χρόνο του Αγίου Γεωργίου οι νέοι ανεβαίνουν μια αρκετά επικίνδυνη ανάβαση, αλλάζοντας τα παλιά μαντήλια με νέα που προσφέρονται ως τάματα. Παρόμοια, την ημέρα του ΑΓ. ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ντόπιοι νέοι αλλάζουν το μαντήλι που υπάρχει στην κορυφή του ημίκορφου του Αγίου Πνεύματος μετά από αναρρίχηση IV βαθμού.

Ταφικό έθιμο Θρυλορίου στην Κομοτηνή

Πρόκειται για ένα έθιμο που ξεπερνάει τα 2500 χρόνια ζωής, που ταξίδεψε με τους πρώτους έποικους στον Πόντο από την μητροπολιτική Ελλάδα, οι οποίοι ανάμεσα στις άλλες συνήθειές τους πήραν μαζί τους και το ταφικό έθιμο και το οποίο διατηρήθηκε και μετά τον εκχριστιανισμό του Πόντου από τον Απόστολο Ανδρέα, εκφράζοντας πλέον την πίστη για την ανάσταση των νεκρών με την Ανάσταση του Κυρίου. Το έθιμο αναβίωσε το 2001, από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Ποντίων Θρυλορίου Ροδόπης.

Μετά την λειτουργία όλοι παίρνουν διάφορα φαγητά και πηγαίνουν «σα ταφία». Ο παπάς του χωριού κάνει τρισάγιο και μετά στρώνεται το τραπέζι έξω από τα νεκροταφεία.

Και τι δεν έχει αυτό το τραπέζι! Φελία, πισία, πιροσκία, λαβάσε, ριζόγαλο, χασίλ, κεράσια, ταν, ρακί για τους άντρες και ότι άλλο παραδοσιακό και νέο φαγητό μπορεί να φανταστεί κανείς.

Τρώνε, πίνουν, μιλούν για τον νεκρό τους, χαίρονται μαζί με τις αναστημένες ψυχές. Όλοι συμμετέχουν στο κοινό τραπέζι ζωντανών και νεκρών. Κανείς δεν νιώθει θλίψη, κανείς δεν λυπάται, δεν κλαίει, είναι μέρα χαράς, είναι μια γιορτή. Χαρά που απορρέει από την πίστη στην ανάσταση των νεκρών, από την χριστιανική πίστη για την Ανάσταση.

Υπήρχε μάλιστα η πεποίθηση ότι αφού οι ψυχές μετά το τραπέζι αυτό, κατά τις 12 το μεσημέρι επέστρεφαν στον τόπο τους, μπορούσε κανείς να τις δει μέσα στα πηγάδια.

Έπαιρναν έτσι ένα καθρεφτάκι και προσπαθούσαν να δουν στο νερό του πηγαδιού τις ψυχές των δικών τους ανθρώπων, κάτι βέβαια που σχετίζεται με την αρχαιοελληνική δοξασία σύμφωνα με την οποία η κάθοδος των ψυχών στον Άδη γινόταν μέσα από το νερό.

Τα ταφικά έθιμα του Πόντου

Σύμφωνα με την Θωμαΐς Κιζιρίδου και το pontosnews.g, σε πολλά μέρη του Πόντου, η γιορτή του Αγίου Πνεύματος, τ’ Αε Πνεμάτ’, ήταν αφιερωμένη στους νεκρούς. Μετά τη Θεία Λειτουργία, συγκεντρώνονταν στα νεκροταφεία, όλες οι οικογένειες, πλούσιες και φτωχές και η κάθε οικογένεια άπλωνε τραπεζομάντηλο πάνω στον οικογενειακό τάφο και τοποθετούσε φαγητά, όπως φούστορον (ομελέτα), σουτλάσ’ (ρυζόγαλο), εβριστέν (χειροποίητο μακαρόνι), ξύγαλαν (γιαούρτι), βραστά ωβά, τσιριχτά (λουκουμάδες), πισία (τουρκική λέξη που σημαίνει πίτα που ψήνεται με βούτυρο ή λάδι και τρώγεται με ζάχαρη ή μέλι), καθώς και το φαγητό που αγαπούσε ιδιαίτερα ο πεθαμένος ή οι πεθαμένοι συγγενείς τους.

Ο ιερέας περνούσε από όλους τους τάφους και διάβαζε τρισάγιο και οι πιστοί τον φίλευαν είτε με φαγώσιμα είτε με χρήματα, αν και όσοι είχαν.

Η τελετή δεν είχε πένθιμο χαρακτήρα, αλλά χαρμόσυνο. Σε κάποιες περιοχές του Πόντου, αυτό το ταφικό έθιμο το πραγμάτωναν την Κυριακή του Θωμά.

Στη Σαντά, στη Ματσούκα και στη Χαλδία, δεν επιδίωκαν να κοιμηθούν τη μέρα του Αγίου Πνεύματος για να μη φύγει το πνεύμα τους, λέγοντας φεύ το πνέμαν. Πίστευαν δηλαδή πως φεύγει ο νους αυτού που κοιμάται τη μέρα της γιορτής του Αγίου Πνεύματος.

Στα Κοτύωρα πάλι, πίστευαν πως επειδή του Αγίου Πνεύματος οι ψυχές είναι έξω στον κόσμο γι’ αυτό και πρέπει να είναι άγρυπνοι, για να μην επισκεφθεί το δικό τους πνεύμα, μέσα στον ύπνο, τον Άδη.

Επίσης δεν κολυμπούσαν στη θάλασσα και δεν ανέβαιναν σε δέντρα, γιατί πίστευαν πως η μέρα αυτή έχει την κακή της ώρα.

Αντίθετα στην Αμισό θεωρούσαν πολύ σπουδαία τη γιορτή της Αγίας Τριάδας. Συνήθιζαν αυτήν την ημέρα να κάνουν υιοθεσίες.

Υιοθετούσαν ψυχοπαίδ’ (αγόρι) ή ψυχοκόριτσον (κορίτσι). Η πράξη γινόταν εντός του ιερού ναού και μπροστά στην εικόνα της Παναγίας.

Αφού ο ιερέας διάβαζε τις ευχές, έπρεπε ο υιοθετών να ορκιστεί στην Αγία τριάδα, ότι θα έχει το υιοθετημένο παιδί σαν δικό του και ότι θα το αναθρέψει σωστά, θα το μορφώσει και θα το αποκαταστήσει.

Φωτογραφία αρχείου